

Eks-kommuners skjebne

Smått er godt

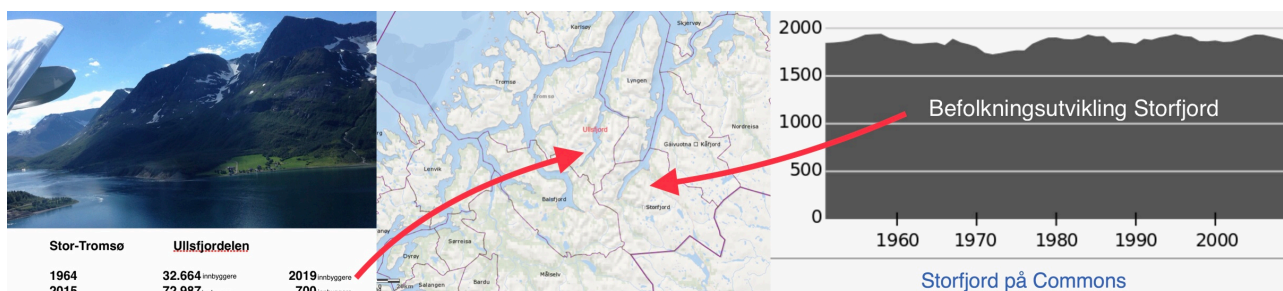
Enten man er for eller i mot sammenslåinger, må man innse at administrativ inndeling innen forskjellige samfunnsområder påvirker Norges utseende. Her er en liste over Norges 28 kommuner med under 1000 innbyggere ved kommunereformens begynnelse. Som alle andre kommuner, uansett størrelse, har de minst en skole, en barnehage og en eldreomsorg, men det finnes mange eks-kommuner som er fri for alle basistjenester, ja til og med en som er fri for folk.

Riktignok har mange distriktskommuner hatt nedgang i folketall, men de som beholdt sin selvstendighet, har på alle vis klart seg uendelig mye bedre enn bygder som mistet den og led den vanskelige å bli stemoderlig behandlede utkanter i storkommuner.

Sammenligning av tettsteder er også en studie i effekten av tidligere sammenslåingsrunder. Veksten i eksisterende administrasjonssentra har for en del av dem kanskje vært mer enn de har hatt godt av. Voksesmerter kalles det, mens de som mistet statusen er preget av tap for kjøttvekta. Uttrykket spøkelsesbyer er gjerne for drøyt på generell basis, men også her er det et tilfelle hvor det i dag er folketomt.

Om dagens retorikk skulle legges til grunn, burde f.eks. Ullsfjord ha profittert på «synergieffekten fra byen». Mens Tromsø har nær tredoblet folketallet siden 1964, er det i stedet deling med samme tall som gjelder der. Det detroniserte kommunesenteret Sjursnes kan ikke engang defineres som tettsted (min. 200 innb.). Se på Myre vs Strengelvåg, Leknes vs Stamsund, Kolvereid vs Foldereid, Sandane vs Byrkjelo, Svortland vs Langevåg (Bømlo) Ski vs Kråkstad osv.! Påstå gjerne at sammenslåinger er rett medisin, men nekt ikke for at det også betyr sentralisering.

205 Utsira
376 Modalen
469 Røyrvik
471 Træna
507 Vevelstad
524 Kvitsøy
545 Røst
567 Leka
576 Fedje
632 Fosnes
675 Rømskog
757 Værøy
790 Solund
854 Tydal
856 Bokn
864 Namskogan
914 Torsken
915 Berg
921 Eidfjord
925 Granvin
939 Bykle
953 Nesseby
957 Roan
959 Åseral
967 Loppa
972 Osen
973 Snillfjord
992 Berlevåg

Storfjord og Ullsfjord var i 1964 så godt som identiske i folketall og næringsgrunnlag, spredte jordlapper under høye fjell rund en fjord med noe fiske. I motsetning til Ullsfjord, hvor folketallet har stupt, har Storfjord, som fortsatt er egen kommune, en nokså flat befolkningskurve.

Etter kommunereformens herjinger forsvinner fra 1. januar 2020 seks (merket med rødt) av kommunene på lista. I det kommunegrenser viskes ut, forsvinner også det siste bolverket mot sentralisering. Historien viser dessverre at det er all grunn til å frykte at disse etter hvert vil erfare mye det samme som dem som allerede er eks-kommuner.

Grip. Tidligere kommune som er fri for folk

Grip var egen kommune fram til 1964 da den ble innlemmet i Kristiansund. To år senere hadde alle de 115 fastboende flyttet.

Grip

Helgøy. Tidligere kommunesenter som ble tømt for fastboende

Fram til 1964 var Helgøy senter i kommunen av samme navn. Her hadde lensmann, prest og en liten administrasjon tilhold. Øya slet med dårlige havneforhold, men planene for molo og ordentlig kai forelå allerede i kommunens siste leveår. Etter sammenslåingen med Karlsøy, ble prosjektet lagt på is og det ble aldri senere realisert. Det var ikke lenger noen ordfører og et kommunestyre, folket og stedets ombudsmenn, til å kjempe for saken. Slik fikk ikke Helgøy ta del i den generelle velstandsøkning og utbygging av infrastruktur. Betegnende for situasjonen er at denne forfatter måtte dra dit med eget lille fly for å få tatt nedenstående bilde. Det går nemlig ingen offentlig transport lenger, ganske enkelt fordi det ikke finns fastboende igjen. Sistemann forsvant på 1990-tallet. Et tidligere kommunesenter ligger øde og det på et sted som burde ha ressurser nok til å klare seg, nær fiskefeltene og med godt dyrkningsland. En liten reinflokk holder til der ute. Ellers er det fritt for husdyr. En

del av Norge som kunne ha vært i bruk og i aller høyeste grad bidratt til verdiskapinga, ligger altså så godt som brakk. Bare feriefolket kommer innom i sommerhalvåret. Hadde ikke skjebnen til Helgøy blitt en helt annen dersom stedet hadde fortsatt som kommunesenter? Et scenario hvor den onde spiral når like langt for andre som eventuelt også skulle miste en slik status, er kanskje vanskelig å forestille seg, men stagnasjonen, nedgangen, forfallet og resignasjonen er neppe til å unngå.

Helgøy

Tettstedsutvikling:

Nye Bjugn kommune ble dannet i 1964 ved at Jøssund (1917 innb.), Nes (1107) og en fjerdedel (676) av Stjørna ble slått sammen med Bjugn (1240). I det opprinnelige forslaget fra Schei-komiteén skulle også Ørland være med, men den ble holdt utenfor helt til de to blir til én fra 1/1 2020 som ofre for tvangssammenslåing i den blå-blå kommunereform. En summering av tallene over forteller oss at totalen for Bjugn kommune i 1964 var 4940 innbyggere. I dag er det 33 færre, 4907. Interessant er det da å se på utviklingen i kommunesenteret Botngård. Har det også stått omtrent på stedet hvil?

Botngård før og nå

Det første bildet er tatt i 1967, tre år etter at den lille grenda innerst i Bjugn fjorden ble senter for "storkommunen". Bygging av nye typehus er godt igang og ny flott sentralskole er på plass, synlig henholdsvis venstre og høyre billedkant. Bildet fra 2012, taler sitt tydelige språk, og stedet har siden fortsatt å vokse. Hvordan hadde så utviklingen blitt i området dersom kommunestrukturen hadde vært uforandret? Til dette tanke-spinn er det ikke vanskelig å konkludere med at utbyggingen helt klart ville ha blitt annerledes. Som kommunesenter i gamle Bjugn ville Botngård likevel vokst, men antagelig i mindre grad enn vi har sett. På den annen side ville man fått tilsvarende landsbydannelse i de andre gamle enhetene. Om også Ørland hadde blitt med allerede i 1964 med Brekstad som felles kommunesenter, gir vel svaret seg selv. Botngård hadde vært som hvilken som helst annen grend i storkommunen.

Eksempler på tidligere kommuner som har mistet basistjenester:

Kommunesammenslåinger fører ikke bare til at antallet folkevalgte reduseres, men også til at mange lokalsamfunn mister sine ombudsmenn. I den grad de beholder noen, vil deres stemmer ofte bli overkjørt fordi en overveldende kjøttvekt ligger i storkommunen sentra. Ullsfjord er allerede nevnt. Tromsøysund og den nordre halvdel av Hillesøy ble også en del av Tromsø i 1964. Representasjonen i bystyret fra det som nå er ytterdistriktene i storkommunen er svært begrenset, for å si det mildt. Bjarkøy er et annet eksempel. Allerede ved valget i 2015, to år etter at kommunen ble en del av Harstad, sto de uten medlemmer av bystyret.

Endel arbeidsplasser forsvinner selvfølgelig idet herredshuset stenges, men også en pilar i samfunnet, og da kan i neste omgang flere fort falle. Når færre mennesker skal på jobb på, og andre ikke lenger har behov for å oppsøke et sted, kan også grunnlaget for nærbutikken, bilverkstedet, frisøren, osv. bli borte, og hele lokalsamfunnet havner i en ond sirkel. I vårt moderne samfunn er det som oftest to i en familie som trenger en jobb. I det offentlige arbeidsplasser, som gjerne passer for den ene, forsvinner, blir det straks også vanskeligere å rekruttere partneren til det lokale næringsliv som således også rammes.

Våren 2015 hadde Dagens Næringsliv en reportasje fra Berlevåg kommune. Fra dette i utgangspunktet nokså marginale samfunnet ytterst på Finnmarkskysten, prisgitt svingninger i ressurstilgangen fra havet, kunne de fortelle flere små solskinnshistorier om lokale gründere. Gjennomgangstenen i artikkelen var hvor viktig samspillet mellom kommunen og næringslivet hadde vært i prosesser som hadde skapt ny optimisme i fiskeværet. Aktive kommunale næringsavdelinger som gjennom en fragmentert kommunestruktur er tilsvarende spredt, har vist seg svært viktig for å skape virksomhet rundt om i landet. Derved sikres også ofte bedre muligheter for utnyttelse av de ressurser landet er velsignet med, både de menneskelige og de som er gitt oss fra naturens side.

Lenger vest i fylket, i Hasvik på Sørøya, la samme år NrKs sommerbåt til. Derfra fikk vi også ta del i samme optimisme fordi fiskebruket, ikke bare der, men også på de to andre tettstedene i kommunen, Breivikbotn og Sørvær, nå var i full drift etter at de alle en tid lå uvirksomme. Eksempelene er mange på hvor viktige kommunale næringsfond, en lokal fødsel- såvel som nødhjelp, kan være for å få fart på slike småsamfunn. Hvordan hadde det gått om de var fjerntliggende utkanter i en storkommune der de styrende ikke har

nødvendig nærhet og lokalkunnskap for å ta de rette grep, og da også rett og slett mangler den nødvendige empati for menneskeskjebnene midt oppe i det hele?

Ingen avviklet kommune vil gå fri for nedlegging av et eller annet slag foruten tapet av kommuneadministrasjonen. Uten å ta stilling til om de enkelte sammenslåinger var rett eller gal, følger her noen eksempler på eks-kommuner som har blitt fri for skole, barnehage og/eller stedlige eldreomsorg, de mest synlige basistjenestene:

Rødenes (Østfold):

Rødenes med 1314 innbyggere ble i 1964 slått sammen med Øymark (2091 innb.) til Marker kommune. I dag er skoler, sykehjem og barnehager sentralisert til kommunesenteret Ørje. Gamle Rødenes har ingen av delene.

Varteig (Østfold)

Vedlagte lenke er til en reportasje om «tre kommuner som slo seg sammen og en som ble lagt ned». Det handler om Sarpsborg, Tune, Skjeberg og Varteig (2199 innb.) som i 1992 alle havnet innenfor samme kommunegrense. Innbyggere i sistnevnte forteller om hvordan stillheten senket seg over bygda da Varteig kommune forsvant nærmest i løse lufta. En slik fremstilling er svært treffende selv om det faktisk fortsatt er en skole igjen der. Ellers forsvant det aller meste skremmende fort fra Varteig.

– Tre ble slått sammen, én ble lagt ned

– Mange vil si at kommunesammenslåingen gikk som fryktet, slik at tre kommuner ble slått sammen og én lagt ned, sier Krf-politiker Annar Hasle fra Varteig.

Jon Gimmingsrud
Journalist

Publisert 15. mars 2016 kl. 02:12

Varteig barne- og ungdomsskole er det eneste som skaper liv i det tidligere kommunesenteret i Varteig. – Det ble stille her etter at rådhuset ble lagt ned, sier Annar Hasle (Krf).

FOTO: JON GIMMINGSRUD / NRK

https://www.nrk.no/ostfold/_-tre-ble-slatt-sammen_-en-ble-lagt-ned-1.12851524

Faksimile fra NRK

Gjøvdal (Aust-Agder):

Gjøvdal hadde 362 innbyggere da kommunen ble innlemmet i Åmli i 1960. Skolen besto til utpå 2000-tallet. Nå er den nedlagt. Eks-kommunen har heller ikke hverken barnehage eller gamlehjem.

Tovdal (Aust-Agder):

Etter at Grip forsvant fra kommunekartet i 1964 kunne Tovdal i 3 år titulere seg som Norges minste kommune etter folketall. Med 161 innbyggere ble den innlemmet i Åmli i 1967. I Tovdal er det fritt for skole, barnehage og gamlehjem og etter hvert også svært tynt befolket.

Hylestad (Aust-Agder):

Hylestad med 662 innbyggere ble slått sammen med Valle i 1962. Skolen i Hylestad har vært svært standhaftig, men i februar 2019 ble den vedtatt nedlagt ved skoleårets slutt. Elevene overføres til kommunesenteret Valle der sykehjemmet også ligger. Barnehagen som er samlokalisert med skolen i Hylestad består enn så lenge.

Austad (Vest-Agder):

Austad med 608 innbyggere ble sammen med Kvås og en liten del av Sprangereid slått sammen med Lyngdal i 1963. Hverken skole, barnehage eller noe sykehjem finnes innenfor den tidligere kommunens grenser.

Herad (Vest-Agder):

Herad kommune ble med sine 359 innbyggere sammen med Spind og Lista innlemmet i Farsund i 1965. I 2002 ønsket Farsund kommune å legge ned skolen i Herads tidligere kommunesenter Åpta. Da startet bygdefolket en aksjon som fikk seks familier med til sammen 21 barn til å flytte til Herad. Det førte til at nedleggingsvedtaket fra formannskapet ble reversert av kommunestyret, men dessverre overlevde ikke skolen en ny valgperiode med kjøttvekta i Farsund by. Åpta skole ble stengt i februar 2005. Dermed kan man godt si at det siste spor av at Herad hadde vært egen kommune, forsvant.

Spind (Vest-Agder):

Spind kommune hadde 606 innbyggere da den sammen med Herad og Lista ble en del av Farsund i 1965. Som tilfellet er også med Herad, må de til byen for å finne basistjenester. Det aktive Spind historielag er i dag kanskje det tydeligste tegn på at bygda en gang var egen kommune.

Hålandsdal (Hordaland):

I 1964 ble Hålandsdal (528 innb.) og Strandvik (2053) slått sammen med Fusa (1466). Totalt folketall i den nye Fusa kommune ble da 4047. Dagens tall er 3839, ingen voldsom nedgang altså, men typisk er det at bare kommunesenteret Eikelandsosen er definert som tettsted. Fusa beholdt lenge en relativt desentralisert skolestruktur med grunnskole også på Holdhus, det tidligere kommunesenteret i Hålandsdal. Da kommunen la den ned i 2016, ble det Montessoriskole der i de samme lokalene slik at det nå er 4 kommunale og 3 private grunnskoler i Fusa, mens det kun er én sentral ungdomsskole i Eikelandsosen. Elever i Lygrepollen helt sør i kommunen (i tidligere Strandvik) har ungdomsskoletilbudet sitt på Hatlestrand etter avtale med Kvinnherad kommune. Det er rundt fire mil fra ytterpunktet i Fusa kommune til Eikelandsosen. Etter 1/1 2020 må de legge til 25 km og en fergereise for å komme til sitt kommunesenter. Da slås nemlig Fusa sammen med Os til den nye Bjørnefjord kommune. Med nesten 14000 innbyggere på Osøyro og 20883 i

dagens Os kommune havner selvfølgelig ikke bare administrasjonen men også en overveldende kjøttvekt på den side av fjorden i den nye kommunen, normalt en oppskrift på ytterligere sentralisering.

Varaldsøy (Hordaland):

Varaldsøy er den største øya (45 km²) inne i Hardangerfjorden. Tidligere var det også en egen kommune som foruten øya besto av en stripe land langs nordvestsida av fjorden rundt det lille stedet Mundheim. Da kommunen med totalt 811 innbyggere i 1965 ble delt og lagt under to naboer, havnet 300 mennesker på fastlandssida under Kvam. Hoveddelen med 511 innbyggere ble en del av Kvinnherad. Disse fikk således sitt kommunesenter i Rosendal, ei mil sør for fergeleiet på den andre sida av fjorden. Folketallet på øya er siden mer enn halvert til like i overkant av 200. Som det framgår av første lenke under, holdt skolen på øya stand til 2016. Nå må barna med ferge og buss. Kampen for å beholde sykehjemmet med eldre som nektet å flytte, var så hard at det ble et eget program på TV2 (lenke 2). Hadde Varaldsøy fortsatt som egen kommune, hadde disse nedleggelsene neppe engang blitt tema? Et tegn på gammel storhet er at øyas kirke fra 1885 med sine 390 sitteplasser er størst av de 12 kirkene i Kvinnherad kommune.

<https://www.kvinnheringen.no/nyhende/varaldsoy/kvinnherad/siste-dag-pa-tra-skule/s/5-27-25606>

<https://www.tv2.no/a/4145237/>

Hornindal (Sogn og Fjordane) Dalsfjord (Møre og Romsdal)

Hornindal og Dalsfjord på hver sin side av ei fylkesgrense ble midt på 60-tallet tvunget inn i hhv Stryn (en mindre del gikk til Eid) og Volda. Honndølene var i utgangspunktet sterkt i mot og kjempet for å komme ut av storkommunen. Etter iherdig lobbyarbeid – ikke minst av «gammelordfører» Kåre Maurset, vedtok Stortinget å gjenopprette Hornindal som egen kommune i 1977. Maurset ble også første ordfører i den restaurerte kommunen som imidlertid ikke fikk med seg tilbake den delen som gikk til Eid. Dalsfjord har nok klart seg bedre og fått beholde mer av basistjenester enn mange andre eks-kommuner. Sammenlignet med den gjenoppståtte Hornindal kommune er det likevel ingen tvil om at Dalsfjord kommer

montasje_ekcupasjon

Mildrid (85) og Torborg (94) nektet å flytte fra nedlagt aldershjem

– Man legger seg ikke ut med gamle kvinnfolk, sier Torborg Skjelnes

Roar Dalmo Moltubak

Av Vilde Kalsaaas Worren

Da Kvinnherad kommune i Hardanger skulle spare penger i fjor og besluttet å legge ned Varaldsøy aldershjem, nektet de to standhaftige kvinnene å flytte.

Dei levande og dei daude

KOMMUNAR
Per Gunnar Stensvaag

Like før den opphøylege fristen for kommunereforma gjekk ut 1. juli, vedtok kommunestyret i Hornindal samanslåing med Volda. På førehand vart det berre gjennomført ei innbyggjarundersøking der det å halda fram som eigen kommune ikkje ein gong var eit alternativ. Honndølane er ikkje alene om å vera ottefulle for eiga bygd og er no mellom dei som vil ha folkerøysting for om mogleg å snu vedtaket.

Kommunar landet rundt kan nok kjenna seg hardt pressa av tronge rammevilkår og negativ folketalsutvikling. Likevel syner historia og statistikken tydeleg at bygdar som har klart å halda på det lokale sjølvstyret, har berga seg sundeleg mykje betre enn dei som leid den vanlagnad å vera ein stemoderleg handsama utkant i ein storkommune.

Uansett kor liten ein kommune er – det finst 41 som er mindre enn Hornindal – har dei minst ein skule og eigen gamleheim, medan mange ekskommunar er ribba for slikt og mein til. Faktisk finst det ein ekskommune som er fri for folk og eit tidlegare kommunesenter som ligg like aude.

Det å ha ein lokal forvaltning med ordføraren som den fremste ambassadøren for bygda, er særskild viktig for å halda på institusjonane, arbeida for stads- og næringsutvikling, kjempa for gode samferdselsløsningar og så bortetter.

Dømen på skilnaden mellom levande og daude kommunar, noverande og

SMÅ KÅR: Hornindal kommune har alltid vore ein liten kommune. Med samanslåing kan dei ende opp som ein utkant i Volda, og bli enda mindre.

tidlegare kommunesentera, er nesten overveldande om ein grev seg ned i materien, men reint umiddelbart er det ikkje alltid så lett å få auge på det. Når ein kommune opphøyrer å eksistera, forsvinn den nemleg også frå statistikken.

Dei som til dømes meiner at samanslåing er rykelen til full lækjardekning, får jo rett når permanent stengde lækjarkontor liksom stupande folketal og anna elende i utkantane etter kvart ikkje vart avslørt av finmaske kommunestatistikk.

Honndølane treng ikkje reisa langt for å sjå fasiten på korleis det etter kvart vil gå med eiga bygd om samanslåingsvedtaket vert stånde. For korleis ligg det an med det som allereie er utkant i Volda?

Akkurat som Hornindal vart tvungen inn i Stryn, hamma Dalsfjord under Volda i 1964 etter å ha levd 40 år i frirom. Ved opprettinga i 1924 hadde Dalsfjord 960 innbyggjarar, eit tal som steig til 1151 før nedlegginga.

Kor mange bur det så i dag i det som ein gong var Dalsfjord kommune, og korleis har det tidlegare

kommunesenteret der utvikla seg i høve til Grodås, senteret i Hornindal? Svaret på det siste ser ein med det blotte auge, men tala si tale er også klare: Medan Hornindal har hatt ein så godt som flat folketalskurve, har Dalsfjord mista 36 prosent av folka sine. I 1971 var det 742. Det er å lura seg sjølv å tru at Hornindal vil bløma berre kommunen nedlegg seg sjølv for å gå inn og konkurrera med Dalsfjord og andre utkantar om gunsten til sentralmakta i Volda.

Per Gunnar Stensvaag, medforfattar av boka «Folkestyre eller eilestyre» ppgtne@gmail.com

dårligere ut. Vedlagte innlegg i Klassekampen fra 27/8-2016 prøver å peke på dette. Med Hornindals historie og fasiten like i nabolaget er det rett og slett tragisk at bygda 1/1-2020 igjen mister sitt lokale sjølstyrer. De må da sammen med Dalsfjord og andre utkanter kjempe for gunsten til sentralmakta i Volda der kjøttvekta ligger. Det betyr altså at Hornindal forlater Sogn og Fjordane, som like tragisk avvikles som selvstendig fylke fra samme tidspunkt. Ved opprettelsen av Vestland forsvinner en regional enhet som støtt kommer best ut på statistikkene? Samtidig skjer en direkte destruktiv omdanning av kommunekartet etter alt fra manglende innbyggerinvolvering via bruk av tvilsomme gulrøtter, skremselspropaganda og tvang til det som grenser til ren galskap. Her er lenke til Firda fra 18/4-2017 om deforminga av suksessfylket:

<https://www.firda.no/synspunkt/kommunereform/kommunesamanslaing/deforminga-av-eit-suksessfylke/o/5-15-385797>

Øksendal (Møre og Romsdal)

I 1960 ble Øksendal (497 innb.) sammen med Ålvundeid (513 innb.) innlemmet i Sunndal (5851). Et tydelig tegn på livskraft var at de hadde en egen bank som lenge klamret seg fast i bygda. Øksendal Sparebank var landets minste da lokalet ble lukket og forvaltningskapitalen ble en del av en større bank i år 2000. Som vedlagte lenke fra 1/11-2018 viser, har bygdefolket gått tapende ut også hva gjelder å beholde andre tjenester. Skolen ble nedlagt i 2013 mens det også kan spøke for barnehagen som foreløpig består, nå som en avdeling av en barnehage nær Sunndal sentrum. Sitat fra innlegget: «For oss i Øksendal, som opplevde å miste skulen i 2013, er det med vantru vi høyrer at det no kjem forslag om å legge ned barnehagen også.»

<https://www.auraavis.no/meninger/leserbrev/barnehage/derfor-slar-vi-ring-rundt-oksendal-barnehage/o/5-5-131034>

Eid (Møre og Romsdal)

Eid (381) ble i 1964 sammen med Voll (1163), Grytten (3683), Hen (1663) og 2/3 av Veøy (1400) til en ny kommune med navn Rauma. Skolen i Eidsbygda ble totalskadd i brann i desember 1998. Med et knapt flertall vedtok Rauma kommunestyre å bygge den opp igjen, men like etter at den stod ferdig, ble det besluttet at det ikke skulle være skole der likevel. Elevene ble i stedet overført til skolen på Åfarnes i tidligere Veøy kommune. Nå er det barnehage i bygningen, det eneste som er igjen av faste kommunale basistjenester i gamle Eid kommune.

Gjemnes (Møre og Romsdal)

«Men Gjemnes er da ingen eks-kommune, men består vel i beste velgående», vil nok mange innvende. Joda, det gjør den og har på mirakuløst vis klart å manøvrere seg uendret gjennom den blå-blå kommunereformens mange angrep. Kommunens nåværende grenser stammer fra 1965 da Gjemnes (697) og Øre (1565) ble slått sammen og samtidig fikk tilført 778 innbyggere med området som Tingvoll før den tid hadde vest for Tingvollfjorden. I sistnevnte område er det barneskole i Angvika. Etter opprettelsen av nye Gjemnes ble administrasjonene flyttet og samlet til Batnfjordsøra innerst i fjorden. Et nytt kommunesenter havnet salomonisk nok på det mest sentrale stedet i nye Gjemnes, men på gamle Øres territorium. Her er sykehjemmet og en felles ungdomsskole for hele Gjemnes og den andre kommunale barneskolen. To andre barneskoler ble nedlagt i 2009, i Torvikbukta i tidligere Øre, hvor det nå er privatskole, og på stedet Gjemnes. Bortsett fra en privat barnehage på Storlandet er det det således ingen basistjenester igjen i det som før 1965 var Gjemnes kommune. Det var altså i grunnen bare navnet de fikk beholde.

<https://www.rbnett.no/lokal/gjemnes/article4638.ece>

Valsøyfjord (Møre og Romsdal)

Valsøyfjord hadde 1245 innbyggere da den opphørte som egen kommune i 1965. 141 av dem bodde på Ertvågøya på nordsida av fjorden og ble en del av Aure kommune. Hoveddelen med 1104 ble slått sammen med Halså (1192) til en ny kommune med sistnevntes navn. I 1976 ble bygdene Rodal og Engdal (Innlandet skolekrets) med 158 innbyggere på sørsida av fjorden mellom Valsøyfjord og fylkesgrensa til Sør-Trøndelag overført fra Aure til Halså. I dag er det kun én bare- og ungdomsskole i Halså. Den ligger i kommunesenteret Liabøen der man også finner sykehjemmet. Alt som er igjen i Valsøyfjord er en barnehage. Fra 1/1-2020 blir Halså en del av Trøndelag fylke og slått sammen med Hemne og deler av Snillfjord til det som skal hete Heim kommune. De som bor lengst bort i gamle Halså får da over 7 mils reise til kommunesenteret som blir Kyrksæterøra. Valsøyfjordingene kan da kanskje uttrykke et litt skadefro takk for sist i og med at de «bare» får rundt 4 til 5?

Geitastrand (Sør-Trøndelag)

Geitastrand (559), Orkland (1707), Orkanger (2874), og Orkdal (4152) ble i 1963 slått sammen til én kommune med sistnevntes navn. I dag er det et felles sykehjem ved kommunesenteret Orkanger. I Geitastrand finnes ikke så mye som en omsorgsbolig, heller ikke skole eller barnehage. Fra 1/1 2020 innlemmes også Meldal, Agdenes og deler av Snillfjord i storkommunen som da endrer navn til Orkland. Innbyggertallet blir drøyt 18.000.

Nes (Sør-Trøndelag)

Bjugn som er en konstruksjon av 3 1/4 tidligere kommuner, har vi allerede vært innom i kapittelet om tettstedsutvikling. Alle ungdomsskoleelever er samlet i kommunesenteret Botngård hvor også den ene av to kommunale barneskoler ligger. Den andre finner vi i Vallsund i tidligere Jøssund. Der lå også den kommunale Fagerenget skole. Som det fremgår av lenke nr. 1 ble den såvidt reddet i 2008 for så fra 2018 å leve videre som Montessoriskole. Etter at skolen på Oksvoll ble nedlagt i 2008 (lenke 2), står Nes, som hadde 1107 innbyggere ved sammenslåinga, ribbet tilbake. Den pene kirka i det som nå bare er et sogn, det eneste som holdet stand.

<https://www.fosna-folket.no/incoming/article63293.ece>

<https://www.fosna-folket.no/incoming/article63293.ece>

Valberg (Nordland)

Fram til 1963 var det 4 kommuner på Vestvågøya, Buksnes (4416), Hol (3154), Borge (4056) og Valberg (662). Summen av tallene gir 12288 i det som da ble Vestvågøy kommune. I dag er det 11463, en viss nedgang altså, men først og fremst har det vært en indre sentralisering. Om det felles kommunesenteret Leknes vil onde tunger kunne si at det har hatt en utvikling motsatt av den stygge andungen. Stedet har gått fra å være ei pen lita bygd til å bli en «by» (3556 innb.) der estetikk ikke alltid har hatt høyeste prioritet. Stamsund i gamle Hol har berga seg mye på at det er der Hurtigruta anløper og at det i motsetning til Leknes er en viktig fiskerihavn. Likevel har de på langt nær opplevd samme vekst, dessverre heller litt tvert om med noen tomme butikkvinduer og litt preg av forfall. Stamsund har i dag vel 1000 innbyggere. Verst har det imidlertid gått ut over Valberg, området langs sundet på øyas østside. Etter at den forsvant fra kommunekartet har de etter hvert mistet alt. Skolen ble nedlagt for noen år siden og i 2011 stengte også den siste butikken i bygda. Folketallet er nede på knapt 1/6 av var det var, dvs. at det er i ferd med å bikke under 100.

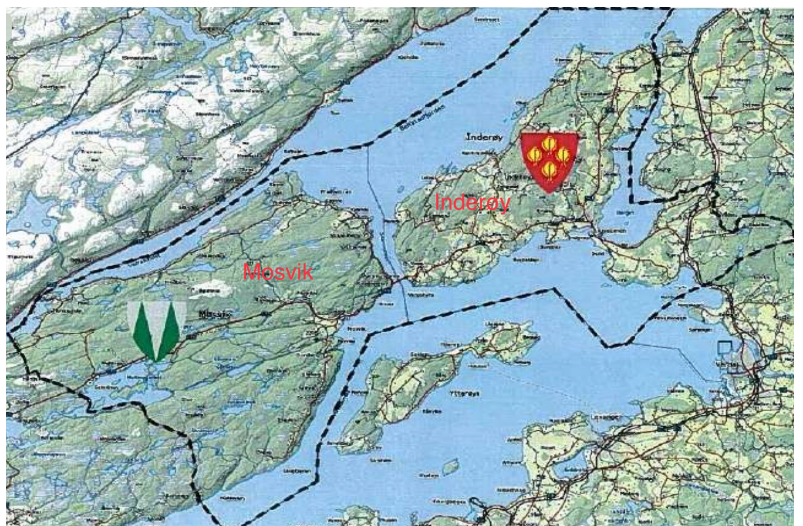
Fra Schei-komiteén til Jan Tore Sanner

Antall kommuner, som økte fra 392 i 1837 til 747 i 1931, ble redusert til 443 i prosessen som i store trekk fulgte anbefalingene til Schei-komiteén. De aller fleste sammenslåingene kom midt på 60-tallet. Allerede før etterdønningene var sluttført først på 70-tallet, nedsatte regjeringa det såkalte Tallaksen-utvalget som utredet eventuelle skilsmisser. Mer om det senere. Det førte til at tallet i 1977 hadde økt til 454. Martin Buvik ledet så på 80-tallet to utvalg som så på utvidelser av bykommuner. 19 omlandskommuner forsvant da inn i nærmeste by slik at det i 1994 var 435 kommuner i Norge. Ytterligere 7 færre ble det i årene 2002 til 2013. Idet Jan Tore Sanner ble statsråd hadde vi altså 428 kommuner i Norge. La oss se nærmere på den nest siste av disse 7 som mistet sin status som egen kommune!:

Mosvik (Nord-Trøndelag)

Åpninga av Skarnsundbrua i 1991 førte over natta til at Inderøy i praksis ble Mosviks nærmeste nabo. Allerede da kunne det synes naturlig å bytte hovedsamarbeidspartner fra Leksvik 3,5 mil unna, og ved fjerning av bompenger i 2007 forsvant et nytt hinder østover. Samarbeidet med Fosenregionen, hvor de var en utkant, hadde ikke gitt Mosvik ønskede resultater, og etableringen av det distriktsmedisinske senter så langt bort som Ørland var en viktig faktor. Motivene for endring var altså mange. For en liten, nærings svak kommune med synkende folketall, press på økonomien gitt forespeilede rammebetingelser og derav følgende tegn på resignasjon og styringsslitasje både i politisk og administrativ ledelse, var det da nærliggende å løpe lina helt ut og utrede sammenslåing. Vedtak om det ble fattet i 2009. Motstanderne befant seg stort sett på grasrotplan og i debatten ble det framhevet som et demokratisk problem at ordføreren, Carl Ivar von Køppen, og kommunen kun frontet Ja-siden i spørsmålet. Ofte blir det hevdet at kommunesammenslåinger blokkeres fordi maktpersoner tviholder på sine taburetter. Tilfellet Mosvik er altså et eksempel på det motsatte. Folkeavstemning ble avholdt i 2010. Resultat: 58 % JA. Inderøy sto med åpne armer og viste stor raushet overfor lillebror. Arbeidet i fellesnemnda med de to SP-ordførerne i spissen gikk uten større komplikasjoner. Det var gitt at Inderøy beholdt både navn og administrasjonssenteret i Straumen, kommunevåpenet også, men her kan man finne en formildende omstendighet ved en ny tolkning: De fire flyndrene som er motivet, kan symbolisere de fire tidligere kommunene som utgjør dagens, foruten Mosvik og Inderøy, også Røra og Sandvollan, som har vært med siden 1962.

Sammenslåinga mellom Mosvik (811) og Inderøy (5095) ble en realitet 1/1-2012, så fikk framtida vise om skeptikerne fikk rett i sin frykt for at sentraliseringsstrømmen ville gå over Skarnsundbrua i tråd med det som dessverre alt for ofte er tilfelle. Denne framtida kom mye raskere og mer nedslående enn selv de største pessimister hadde spådd. Som det rene skrekkeksempel demonstreres det hvordan intensjonsavtaler ikke er verdt papiret de er skrevet på. Trønder-avisa skriver om dette på

lederplass våren 2016, fire år etter sammenslåinga, ved siden av kronikken «Intensjoner og stormannsgalskap»

Lærdommen fra Mosvik

I hørdagens avis lufter to tidligere ordførere i Mosvik - den ene av dem sågar hovedkvarteret bak sammenslåingen med Inderøy - frustrasjon over at utviklingen ikke har gått slik de hadde trodd. Mosvik skulle følge avtalen som ble framforhandlet beholde både barnehage, barneskole, sykehuset med kjøkken, legekontor og servicekontor. Mye er foringsert borte - selv om det bare har gått fire år siden sammenslåingen - og resten kan stå for fall.

Det er et ting man må huske når det forhandles om sammenslåing: Det er grenser for hvor bestemt man kan stå om framtid - og en intensjonsavtale er hva navnet indikerer: en intensjon om hva man ønsker å få til. Lite er, når alt kommer til alt, mindre vært enn gode intensjoner. De ofres for det meste annet.

Det var relativt forutsigbart at det skulle gå slik det har gått for Mosviks del - men det er likevel oppslagsende at man etter kun fire år diskuterer hvorvidt skolen skal legges ned eller ikke. Det hadde få

« Å forholde seg til gode intensjoner bærer ikke inn i framtid.

trodd var mulig. At heller ikke sykehuset frem trygt er ingen hemmelighet. Når skolestrukturen i kommunen er vedtatt, vil man gå løs på øvrige kommunale tjenester.

Et av Mosviks «problemer» er at avstanden til Inderøy og kommunesenteret er relativt liten. Man kjører mellom de to bygdene på under ti minutter. Mosvik er imidlertid mer enn det gamle kommunesenteret. Når vi går tilbake innpå befolkningsutviklingen kreves, ser vi at det etter sammenslåingen har vært en tydelig sentralisering inn mot det gamle kommunesenteret. Hvorvidt dette har noen sammenheng med sammenslåingen er ikke godt å si, men tanken bør iallfall ikke avvies for den er nærmere undersøkt.

Lærdommen fra Mosvik til andre distriktskommuner som nå skal forhandle om framtidig tjenestestruktur, bør være at man så langt dette er mulig, inngår forpliktende avtaler som gjør det vanskelig å gå tilbake på hva man er blitt enig om - iallfall i overskuelig framtid. Dette er mulig. Å forholde seg til gode intensjoner bærer spjelden langt inn i framtid.

Intensjoner og stormannsgalskap

Per Gunnar Stensvaag
Tidligere SAS-kaptein

Vel til helvete er brolagt med gode forsetser, sier det. Kombinert med en misforstått og kunnskapsløs forestilling om samfunnsutvikling kan det gamle munnehellet fort få ny aktualitet når en for distriktene dødelig cocktail lanseres som tidens forsett. Forsettet er synonymt med intensjon, og la oss først se på den delen av problematikken:

Lander rundt skrives intensjonsavtaler om sammenslåing av kommuner, alt fra parvis til bortom dusinet i samme pakkeløsning. Mange spiller på flere hester samtidig. Prosessene drives fram av utregningens trussel om endring av inntektsystemet, mas via fylkesmennene og det strategisk viktige hasterkoalitionen. Uten plass på Samners lynchog med siste avgang 1/7, blir det svært lite. At disse trusslene er i ferd med å bli avslørt som tomme, forhindrer ikke at forvirring, tvil og frykt har ført kommissur i en vill jakt på partnere. Plussing har mange som i utgangspunktet foretrekker fortsatt frihet, blitt forledt til å tro at det ikke lenger er mulig. Det er som om ihuga ungkarer har blitt overbevist om at en med en slik status ikke lenger får mat selv om husholdningsbudsjett og kokkeferdigheter er på stell.

forlangte folkeavstemning. Når man vet hvor kjortveita lå, er det neppe overraskende å lese kommunensilket i dag. Dette er selvfølgelig bare en symbolsk, men viser tydelig at disse intensjonsavtalene ikke er verdt papiret de er skrevet på. Garantien går ut så fort et nytt kommunestyre er på plass og for nye makthavere er varn i tryk. Hva blir vel ikke samlingsposter for blårusen i et administrasjons-senter med enda flere oppgaver og deres følgende pressproblemer og utfordringer? Om småsamfunnene er hardt presset fra før, vil de likevel ligge langt bedre an til selvstendige enheter enn som stemmedørlig behandlede utkanter i en storkommune. Utover disse rene eventyrfortellinger lanseres teorier om samfunnsutvikling uten paralleller fra virkeligheten. Det hevdes at sammenslåing skal bli så sterk og få en stemme som høres inn til sentralmakt. Er det virkelig slik når det skal kjøpes for regionale fellesinteresser? Slår ikke flere never fra et helt knips ordforer, gjerne fra forskjellige partier, nye hardere i båndet enn det en enslig sprirvåg fra Foks. Steinkjer kan gjøre? Dessuten trenger vel et vidstrakt distrikt også sine ombudsmenn for steds- og næringsutvikling, samarbeidslik og andre viktige samfunnsfunksjoner?

Om samskaps stør sett er til stede der både eget kommunestyre og -senter står for fall, rider mer enn et snev av stormannsgalskap på steder som tar mål av seg til å bli enda mer av en verdens navne. De skal jo bli så store og mektige, må vite, og Gud forby at de taper kampen mot andre? Derfor ser vi også over det ganske land en heiser kamp om å tilegne seg flest mulig av sine mindre naboer. På Hamar hever urolige røster seg med krav om å erobre resten av Hedemarken slik at tyngepunktet ikke flyttes til «el side til Mjøsa» dersom Gjøvik utvides med hele Tosen i Trøndelag har tilsvarende regionale impetive også fått et visst fofeste.

Samme gigantomanie filosof ligger bak argumenter for fylkeskommensslåing kombinert med festalpregede intensjoner om broderlig fordeling innenfor regionen som da virkelig skal bli i regne med i Norge.

Byer og regionsentra er avhengig av livskraftige omland som igjen

Sjølærderet: Grenser sikrer ikke bare lokal sjølærderet, men står som et siste bokverk mot sentralisering, skriver kronikeren. FOTO: ROLF VELDE

krøver levende lokaldemokrati. I Sverige er utviklingsstøtten pga. det motatte tydelige og skremmende nok. Etter sammenslåing oppnår nok de felles, det som lett kan oppfattes som styrkede, administrasjonssentra en viss vekst, men på bekostning av eks-kommune. Denne svøkkelsen fører i neste omgang til at det ikke er så mye å være sentrum for lenger, og nedgang rammer også der. Undertrykket er fra Trysil. Naboer heter Malung-Sälens kommuner og består også av tidligere Lima og Transtrand. Malung som for oss var et velutviklet sted ved besøk for 40 år siden, ligner nå mer en spøkelseshus. Slike eksempler er det flust av i et land der det virker som om Svartedauen har gått over «glasbygdens».

Om turen østover blir for traurig, dra heller til det ikke lenger så yndelige Danmark! Reformen i 2007 har bare ført mer til byråkratiet og de største byer har vokst. Før kommunalminister framhevet nyttig Troms som et stjerneeksempel på blomstring og vekst etter ekspansjonen i 1964. Det gjelder imidlertid bare byen og som følge av å være landsdelshovedstad, ikke for de innlemmede naboene som har opplevd stupende folketall, nedleggelse av samfunnsinstitusjoner og næringsliv med brukket ryg. Nedgangen i politisk engasjement og innflytelse har gått så langt at ytterdistriktene i dag står uten representasjon i bystyret.

Uansett størrelse har alle kommuner minst en skole og en idrettsrom, mens mange ekskommuner er fri for det og mere til. Grenser sikrer ikke bare lokal sjølærderet, men står som et siste bokverk mot sentralisering. Enten man er fra Malin, Snåsa eller Steinkjer, fra hvor som helst ellers i Nord-Trøndelag eller Trondheim, kan det være nyttig med et dyptdykk i eksempler både her hjemme og fra våre naboland for å forstå eget beste. Det ville være galt om mulig velmente intensjoner og feil oppskrift på vekst og velferd skulle føre oss dit ortaket fra innledningens forespørler.

Fakta

- Om skribenten:**
- Per Gunnar Stensvaag overtok i sin tid etter Drillo som kommuneekspert i programmet «Kvitt eller dobbelt».
 - Han har det siste året blitt en viktig stemme mot kommunereformen.
 - Han har skrevet kronikker og innlegg i mange av landets aviser, og han har holdt 77 foredrag i 173 forskjellige kommuner.

Her er flere oppslag i samme avis fra 2016 og 2019:

2012:
Mosvik slått sammen med Inderøy

2016:
Stikk i strid med lovnadene er servicekontoret og legekantoret allerede lagt ned. Sykehuset erstattes med omsorgsboliger. En for en faller brikkene i intensjonsavtalen som lå til grunn for sammenslåinga. Nå står også det nyoppussede oppvekstsenteret med skole og barnehage i fare

2019:
22. mars vedtas det å legge ned Mosvik skole

Sjølærderet I utgangspunktet mellom Mosvik og Inderøy står det at Mosvik skulle få flere viktige kommunale tjenester

Kommunen har et moralsk ansvar

- Et svik om skolen i Mosvik forsvinner

Mosvik føler seg sviktet

Skolen i fare. Først ble legekantoret og servicekontoret i Mosvik lagt ned. Nå er det skolen som står i fare. Det var ikke slik vi hadde tenkt det da vi ble under sammenslåingsavtalen med Inderøy, sier garnekollegaer Per Vennes (b) og Carl Kar von Kappelen.

En varslet og ventet utvikling

KOMMENTAR

Fire år etter sammenslåingen

En varslet og ventet utvikling

Tidligere Mosvik-ordførere skjermes

De tidligere Mosvik-ordførerne skjermes for å ha vært med på å skjule informasjon om at skolen skulle bli lagt ned. Dette er ifølge avisen et klart svik mot de som har vært med på å utvikle kommunen de siste årene.

Hveder kostnadene i Mosvik er spritt opp

Kommunen har høye kostnader på grunn av nedleggelse av skole og barnehage. Dette har ført til en økonomisk belastning for de som er igjen i kommunen.

Skolen i Mosvik blir lagt ned

Et stort antall elever vil bli sendt til Inderøy for skolegang. Dette er en utfordring for Inderøy kommune, som allerede har høye skolekostnader.

Kun 7 år tok det altså før Mosvik var ribbet for det meste. Nå er det kun barnehagen som ikke er vedtatt nedlagt. Historia vil vise hvor lenge den lovnaden varer, og nå angrer både folk og politikere, også tidligere ordførere fra SP, AP og H. Fjerninga av kommunegrensa betød riving av det siste bolverket mot sentralisering. Det hjelper ikke engang om det er SP som styrer, for hvem kan i lengden stå i mot blårussens regnestykker og kjøttvektas makt? Mens det jubles der den har vunnet fram, er det tragedie for dem som mistet sin sjølråderett og ble en stemoderlig behandlet utkant i en storkommune. Disse dilemmaene hadde aldri blitt aktuelle dersom kommunegrensa hadde bestått. Til høyre uttaler tidligere Mosvik-ordfører (SP) seg etter vedtaket om nedleggelse:

Trønder-Avisa

FOTO: MARIE SLANGE JORD

Jubel og lettelse

Skole-drama. Her jubler forkjempere for et nytt oppvekstsenter på aksene Utøy - Kjerkesvågen etter at avgjørelsen falt i gårsdagens nervedrama i Inderøy kommunestyre. Mosvik er fortvilelsen stor over at skolen legges ned.

- Tragisk for mosviksamfunnet

Tidligere Mosvik-ordfører Per Vennes mener intensjonen som lå til grunn for kommunesammenslåingen mellom Mosvik og Inderøy er brutt.

Han vil likevel ikke si så mye om vedtaket som ble fattet, som innebærer at Mosvik skole legges ned og at det i stedet skal bygges et nytt oppvekstsenter på aksene Utøy-Kjerkesvågen. Inderøys fremtidige skolestruktur ble beseglet med kun én stemmes overvekt.

- Vi leverer i et demokrati, og da må vi bare forholde oss til vedtaket som er gjort. Jeg registrerer at siste punkt i intensjonsavtalen mellom kommunene er strøket.

Vennes er klar på hva vedtaket betyr:

- Det vil være en tragedie for mosviksamfunnet å miste skolen sin. Noe mer vil jeg ikke si, saken er diskutert nok.

Forslaget om å bygge et nytt oppvekstsenter et sted mellom Utøy og Kjerkesvågen ble fremmet av Senterpartiet og Kristelig Folkeparti.

- Vil vedtaket få noen betydning for ditt forhold til Senterpartiet?

- Det tror jeg ikke at jeg vil svare på, sier den tidligere ordføreren i Mosvik.

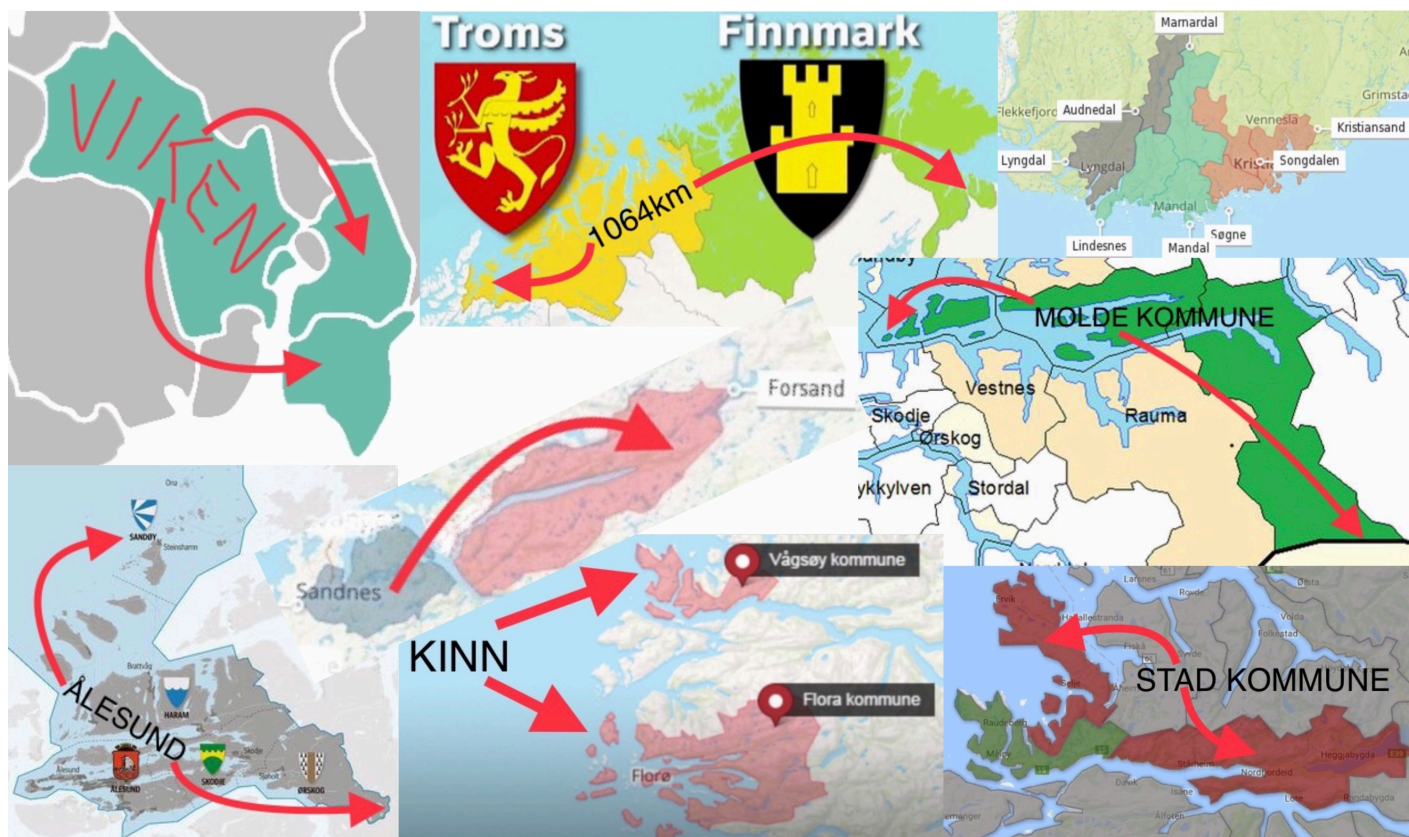
Per Vennes har tidligere uttalt at den vedtatte intensjonsavtalen var et vesentlig grunnlag for at Mosvik valgte å gå sammen med Inderøy.

Joar Berstad
redaksjonen@t-a.no / Tlf. 92023224

Kjøttvekt og bygdestrid

Ofta kan det virke nærmest som en naturlov at det som er stort blir større, mens det som er lite blir mindre, i denne sammenheng i hvert fall ved tilføring av tyngdekraften fra hvor administrasjonssenteret plasseres. Kjøttvekta er avgjørende, men hva om de er omtrent jevnbyrdige i utgangspunktet? Under et folkemøte i 2015 hevdet en ørlending at en sammenslåing med naboen Bjugn ville bli like konfliktskyt som en forening av Israel og Palestina. Det er vel gjerne å ta litt hardt i, men dessverre er det grunn til å frykte at man her står overfor et kroneksempel på noe som betyr trøbbel: To omtrent jevnstore enheter med hvert sitt naturlige sentrum slik som Brekstad og Botngård (Ørland/Bjugn) eller Rørвик og Kolvereid (Vikna/Nærøy), er svært vanskelig å forene uten store konflikter og en evig lokalisingskrangel. Hverken giftermål eller samboerskap egner seg da, men hva med "særbo"? Er det ikke mye bedre å være godt samarbeidende naboer enn kranglefanter under samme tak, men nå blir altså disse parene tvunget sammen.

Kommune- og regionreformenes misfostre.

Her er et lite knippe merkelige, ja intet mindre enn absurde regional- og lokaldemokratiske nydannelser. Bare en kikk på kartet kan være nok til å konkludere med at vil bli direkte dysfunksjonelle enheter, verkebyller som ikke vil stå seg. Disse og mange flere er slik at vi igjen bør få:

Skilsmissekommuner

Også kommunereformen som ble gjennomført for rundt 50 år sida, førte til et himla spetakkel rundt om i landet. Noen steder var tvangsekteskapene så mislykket at skilsmisse syntes å være eneste utvei. Myndighetene så seg derfor i 1971 tvunget til å sette ned et nytt utvalg som kanskje ville reversere noen av følgene etter Schei-komiteén. Lederen for det såkalte Tallaksen-utvalget het Leo til fornavn og var kjøpmann og fylkesordfører i Vest-Agder. Sammen med ham leverte sosialsjef og ordfører i Inderøy, Kåre Sjøvold, og bonde og Stortingsmann Ottar Landfall fra Stange sin innstilling i 1974. I utvalget var det majoritet for oppløsning av bare 3 av de 21 kommunene de vurderte. Etter Stortingsbehandlingen økte dette til 10. I og med at en av dem var en tredeling, ble sluttresultatet 11 gjenopprettede kommuner slik at landets nye kommunetall ble 454.

Utvalgets rapport er svært interessant lesing, spesielt de tilfellene de vendte tommelen ned for. De svært så mollstemte profetiene står nemlig i grell kontrast til hvordan det faktisk har gått for dem som allikevel fikk friheten tilbake. Litt uforskammet sagt kan de i dag godt peke nese til Tallaksen.

Troms
SALANGEN og Lavangen

Nordland
MOSKENES og Flakstad
BRØNNØY og Sømna

Møre og Romsdal
ÅLESUND og Sula
Skodje, ØRSKOG og Stordal

Sogn og Fjordane
STRYN og Hornindal

Hordaland
ULLENSVANG og Eidfjord

Buskerud
RINGERIKE og Hole

Oppland
Nord- og Sør-FRON

Hedmark
TOLGA og OS

Tallaksen-utvalgets rapport var ferdig i 1974. Til høyre lista over de Stortinget vedtok skilsmisse for. Merket med rødt er de som fra 1/1 2020 igjen går inn i andre kommuner, denne gang i andre retninger. Ullensvang beholder også denne gang navnet i treenigheten med Jondal / Odda, men sistnevnte blir kommunesenter.

Selve delingsprosessene ble gjennomført i 1976-77 og omfattet (felles kommunenavn med stor skrift, innbyggertall ved skilsmisse i parentes.):

SALANGEN (2611) og Lavangen (1677) i Troms.

Ved en folkeavstemning i Lavangen stemte 743 av 749, 99,2 %, i mot sammenslåing. Begge kommunestyrene fattet to ganger klare NEI-vedtak, men ble altså overkjørt av høyere myndighet. Fra første dag under samme kommunale paraply ble det fra lillebror Lavangen sin side arbeidet for en deling, og det lyktes altså etter 13 år beskrevet som "en av de mest ulykkelige kommunale samlivsformer". Den lille grenda Lavangnes, som hadde fått veiforbindelse inn Salangsfjorden til Sjøvegan, forble etter lokalbefolkningas ønske igjen i Salangen etter delingen, en salomonisk løsning som ikke førte til noe strid.

MOSKENES (1705) og Flakstad (2007) i Nordland.

Disse to kommunene med nokså likt både næringsgrunnlag og folketall fant så absolutt ikke tonen i de statlig påførte Hymens lenker. Forestillingene som ble forsøkt skap fra sentrale myndigheter om alle de fordeler, økonomiske, kulturelle og administrative, en ville oppnå i en storkommune samt forventningene om en rikere vekst på alle felt, ble på ingen måte innfridd. Formannskapet ga utredningsutvalgets vurderinger sin enstemmige tilslutning for deling av Moskenes. I uttalelsen derfra står det blant annet: "De uholdbare motsetningsforhold som rår mellom de to tidligere kommuneenhetene, Flakstad og

Moskenes, er nu i de grader tilspisset at kommunens handlekraft på det nærmeste er lammet. En forsvarlig planmessig drift og fremtidsrettet nødvendig utbygging er ikke mulig. Utvalget er av den oppfatning at blir det ikke en snarlig deling av kommunen, er det åpenbar fare for at en rekke av kommunens fremste tillitsmenn vil måtte legge ned sine verv. En utvikling som foran skissert vil i så fall bli enestående i Norsk kommunal historie, og desto mer tragisk fordi sammenslutningen av de to kommuneenhetene var ment å være en styrke for begge parter, men er blitt begge parters ulykke".

Folkeavstemningen som ble avholdt året før, levnet heller ingen tvil om holdningen vest i Lofoten. I Flakstad stemte 910 for deling, 13 i mot. Etter litt fram og tilbake hadde det felles kommunesenteret havnet på Reine. Selv om det derfor var en viss stemning for å holde på denne status for den større enhet, stemte selv i Moskenes 78% i mot, totalt 92% for den samlede befolkning. Til slutt ble dette en av de tre kommunene Tallaksen-utvalget gikk inn for å dele, men det var et trangt nåløye å komme igjennom. De tre mennene stemte to mot en i saken.

BRØNNØY (6664) og Sømna (2107) i Nordland.

Sammenslåingen i 1964 innbefattet fem kommuner; Brønnøysund, Brønnøy, Velfjord og Sømna samt området rundt indre del av Tosenfjorden i Bindal. Sømna var allerede i forveien svært godt i gang med utbygging og planlegging av viktige samfunnsfunksjoner. Den massive motstanden i forkant fikk sin tydelige bekreftelse etter sammenslåingen ved at den positive utvikling brått syntes å ta slutt. Det meste ble kanalisert til Brønnøysund, reguleringsplaner for boligbygging, asfaltering av veier, sentrumsfunksjoner etc., etc. mens vedlikeholds- og byggeprosjekter i Sømna ble nedprioritert. I kommunestyret opplevde Sømna-representantene det svært frustrerende hele tida å bli nedstemt. Etter at kampen for løsrivelse førte fram, opplevde den gjenopprettede kommunen en ny giv. Kreativitet og aktivitet blomstret, lokale reguleringsplaner kom på plass, boligbygging i gang, trygdeboliger oppført og alders- og sykehjem utvidet. Velfjord var mindre og hadde ikke samme utbryterstyrke som Sømna. Selv i dag er det nok mange der som kunne ønske de hadde hatt det, erfaringene i storkommunen tatt i betraktning. Et eksempel er forsøkene på etablering av nytt sykehjem i deres gamle kommunesenter, Hommelstø. Etter en lang og hard kamp ble målet nådd først for få år siden. En kjøretur gjennom de to bygdene gjør det unødvendig å lese en lengre rapport om forskjellen mellom Sømna kommune som gjenoppsto og Velfjord som ikke gjorde det. Man ser det i grunnen med det blotte øye.

Vik, kommunesenteret i Sømna

ÅLESUND (34639) og Sula (6302) i Møre og Romsdal.

Øya Sula var i utgangspunktet en del av Borgund kommune, bortsett fra en liten del på sørvestsida som inntil 1958 hørte til Hareid. Etter at Giske ble utskilt i 1908, ble det snart også fremmet ønsker fra Sula om å bli en egen kommune. På den tiden hadde øya omtrent halvparten av innbyggerne i Borgund. Fremstøtet førte ingen steds hen, men da Borgund og Ålesund ble slått sammen i 1968, blusset kampen opp på nytt. Innbyggerne og politikerne på Sula fryktet at øya ville bli en utkant i den nye, store kommunen Ålesund. En heftig debatt foregikk. Delingen var oppe til behandling flere ganger og Stortinget fattet altså til slutt et vedtak i tråd med sulingenes ønske.

Langevåg, kommunesenteret i Sula, hadde neppe vært fullt hva det er i dag om det ikke hadde vært for skilsmissen fra Ålesund (i bakgrunnen)

ØRSKOG (1668), Skodje (2634) og Stordal (1061) i Møre og Romsdal

Striden raste rundt hele Storfjorden da enda mer omfattende sammenslåingsforslag ble lagt fram. Stranda og Norddal slapp unna, men trekanten som til slutt ble tvunget fram, ble heller ikke særlig vellykket. Bare i Ørskog som kapret både navnet og felles administrasjon til Sjøholt, falt de etter hvert noen lunde til ro. Skodje hadde sin tilknytning mer utover mot Ålesund, Stordal til indre deler av fjorden. Hva gjaldt å komme seg ut av kollektivet trakk de imidlertid i samme retning. Med et 2 til 1-flertall ga Tallaksen-utvalget litt etter. Bare Stordal skulle få skille seg ut, men det var under forutsetning at de da skulle overta Liabygda fra Stranda. Med hjelp av gode lobbyister i Oslo klarte imidlertid bygdefolket å få det som de ville. De gamle grensene ble gjenopprettet samtidig som Stranda fikk beholde sitt anneks en liten fergereise unna. Tar vi med Valldal i Norddal, ligger derfor i dag fire relativt velfungerende landsbyer langs nordsida av Storfjorden. Stordal utmerket seg i mange år med så godt som ingen arbeidsledige. Krise i møbelindustrien endret dessverre dette. Stedlige ombudsmenn, kommunale og fylkeskommunale næringsfond og de offentlige arbeidsplassene i kommunesenteret viste seg å bli svært viktige for å få bygda på fote igjen. Har en i familien jobb der, er det mer nærliggende for den andre å satse på å få i gang ny privat virksomhet i hjembygda.

Med regjeringa Solbergs kommunereform blir kartet på nordre Sunnmøre kraftig omdandert. Under folkeavstemninga i Ørskog (2255 innb.) fantes det ingen seddel for fortsatt selvstendighet. Ikke underlig kanskje at valgdeltagelsen ble så lav som 44,2%. Av disse stemte 83,2% for å inngå i en landkommune med de andre småkommunene innover fjorden. Kun 15,2% stemte for å bli en del av Ålesund, men det blir altså likevel resultatet fra 1/1 2020.

I Skodje (4762) hadde bygdefolket heller ingen mulighet til å stemme for at kommunen skulle bestå. En protest mot dette kan man nok lese av at bare 36,7% deltok og at 11,8% av disse stemte blankt. 47,7% gikk inn for landkommunen, 40,4% ville til byen, men det siste ble altså resultatet. Derfra skal også Sandøy (1232) styres som en fjerntliggende koloni mens Haram med sine 9371 innbyggere tvinges inn i Ålesund.

I Stordal hadde folket mulighet for å stemme for alenegang og dette alternativet fikk flertall med 54%. 34% gikk for en landkommune mens bare knappe 9% ville til byen. I stedet trekkes de innover fjorden. Hos naboen der, Norddal, vitner resultatet både om protest og bygdestrid. Med en frammøteprosent på 48,3 stemte hele 36% blankt, mens 45% ville fortsette som før og 19% gikk for landkommunen. Sistnevnte alternativ i en mindre versjon skal bli en realitet fra 1/1 2020. Stordal (942) og Norddal (1629) skal da bli til Fjord kommune. Veien mellom de to går gjennom Liabygda som fortsatt skal høre til Stranda på andre sida av fjorden.

Skodje, Sjøholt (Ørskog) og Stordal har etter delinga i 1977 utvikla seg til velfungerende landsbyer og typiske kommunesentra. Nå legger de to ytterst i fjorden seg under Ålesund mens Stordal går sammen med Nordal lengst inn til «Fjord» kommune.

STRYN (6347) og Hornindal (1202) i Sogn og Fjordane

Sammen med Innvik ble mesteparten av Hornindal (1184 innb.) tvunget inn i Stryn i 1965. De vestligste bygdene (310 innb.) på begge sider av Hornindalsvatnet gikk til Eid. Honndølene var i utgangspunktet sterkt i mot og fant seg aldri til rette i storkommunen. Etter iherdig lobbyarbeid – ikke minst av «gammelordfører» Kåre Maurset, vedtok Stortinget å gjenopprette Hornindal som egen kommune i 1977. Maurset ble også første ordfører i den restaurerte kommunen som imidlertid ikke fikk med seg tilbake den delen som gikk til Eid.

Tross et ganske massivt krav fra bygdefolket ble det aldri avholdt noen folkeavstemning i Hornindal i forbindelse med Solberg-regjeringas kommunereform, kun en innbyggerundersøkelse med 200 respondenter. 26% sa ja til å slå seg sammen med Stryn, ektefellen fra 1965-77. En storkommune bestående av Volda (9241), Stryn (7137) og Hornindal (1152) fikk 71%. Noen honndøler fant det kanskje besnærende å havne i midten som en slags verdens navle i en slik konstruksjon, men hos stryningene var interessen heller laber. 57,1% la gjerne på ny Hornindal under seg, men kun 11,7% gikk for

treenigheten. Heller ikke i innbyggerundersøkelsen var selvstendighetsalternativet med, heller ikke sammenslåing med kun Volda. Det blir likevel resultatet fra 1/1 2020. Voldingene på sin side hadde kun stemt over om de skulle slå seg sammen med Ørsta, og sa blankt nei, men nå kommer altså den lille naboen på andre sida av fylkesgrensa nærmest inn bakveien.

ULLENSVANG (3937) og Eidfjord (1223) i Hordaland.

Ullensvang, Eidfjord og det aller meste av Kinsarvik inngikk i denne tvangssammenslåingen. Eidfjord var svært lite interessert i utgangspunktet og lyktes etter 13 år med sin separatisme. Gode kraftinntekter har bidratt til at kommunen siden har klart seg meget godt. Tallaksens spådom om kraftig nedgang i folketallet om de fikk sin frihet tilbake, har heller ikke slått til.

Under folkeavstemning i Ullensvang (3314innb.) i 2016 ble de stilt to spørsmål.

Nr. 1:

«Om heradsstyret går inn for samanslåing er mitt råd at det vert:

A: Eidfjord, Ulvik, Granvin og Ullensvang eller

B: Jondal, Odda og Ullensvang»

Nr. 2:

«Er du open for deling av heradet, ja eller nei?»

Resultat et ble 989 - 518 for alternativet møt sør og 709 - 689 mot deling. Selvstendighetsalternativet var altså ikke med. Det var det i Jondal (1084), og der ville 50,4% beholde kommunen uten å bli hørt av et knappest mulig flertall i kommunestyret etter omkamp og en særdeles uryddig prosess som har skapt sår i lokalsamfunnet. Lesing av historia som avdekkes ved å trykke på lenken under, kan få hårene til å reise seg på noen og enhver. Blir virkelig norske bygders skjebne avgjort på så lurvete og tilfeldig vis? Mens Jan Tore Sanner ledet kommunaldepartementet er nok dessverre svaret ja i alt for mange tilfeller.

<https://www.nrk.no/hordaland/jondal-sa-ja-til-storkommune-1.13165549>.

Kun 39.7% i Jondal ville gå sammen med Ullensvang og Odda. Sistnevnte ville derimot mer enn gjerne få sitt territorium utvidet. Det er i praksis slik det blir i og med de blir sittende både med kjøttvekta (6734 innb.) og kommunesenteret, mens Ullensvang blir storkommunens navn. Jondølene må forøvrig kjøre gjennom nordre del av Kvinnherad for å komme til Odda.

RINGERIKE (26420) og Hole (3915) i Buskerud

Hønefoss, Norderhov, Ådal, Tyristrand og Hole ble i 1964 slått sammen til Ringerike kommune. Allerede i 1967 ble det i Hole holdt en folkeavstemning som ga 93 % flertall for løsrivelse uten at det gjorde inntrykk på sentralt hold. Man følte at myndighetene la opp til en utmattelsestaktikk. Da det etter hvert ble hevdet at folkeavstemningen var foreldet, gikk bygdefolket rundt med protestlister hvor så godt som hele befolkningen skrev seg på. At Hole hadde en aktiv separatistbevegelse reflekteres i en plakat i russetoget på Hønefoss en 17. mai på den tida: "Hole ut av NATO", lød parolen. Aktivismen ble til slutt kronet med suksess, ikke med å komme seg ut av forsvarsalliansen, men å løsrive seg fra Ringerike. Onde tunger har hevdet at Olav Thon hadde med saken å gjøre, at han var en

FOLKEHAV: I juni møtte innbyggjarane opp for å mana politikarane til å stemma ned samanslåing. I kveld vart nei-vedtaket gjort om: Jondal seier ja til samanslåing.

FOTO: TALE HAUSO / NRK

skattebetaler Hole gjerne ville ha for seg sjøl. Sannheten var nok snarere at misnøyen var stor med at det meste dreide seg om Hønefoss. Som et apropos til Solberg, Sanner og Meland er det et poeng at det var lokallaget til Høyre som var pådriver for skilsmissen. Senterpartiet var på samme side og initiativet hadde meget sterk støtte i grasrota. Ordfører i storkommunen var AP-mann fra Hole og ville naturlig nok miste jobben ved en løsrivelse. Dette kan være en årsak til at partiet holdt seg nøytralt i saken selv om motstanden på grunnplanet også der var stor. De lokale Høyrefolk ble nok svært skuffet da Kåre Willoch stemte i mot, men flertallet i Stortinget ga dem til slutt friheten tilbake. I dagens Hole virker frihetstrangen fortsatt å være sterk.

Nord-FRON (6131) og Sør-FRON (3509) i Oppland.

I Sør-Fron var det en massiv motstand mot samling mens naboene i nord var mer delt. Formannskapet innstilte først på sammenslåing, men kommunestyret sa til slutt nei. Det hjalp lite. Storsamfunnet vant fram med forslaget om storkommune. Det ble blant annet argumentert med at de to hadde vært en kommune fra 1837 til 1852. Stortinget kunne heller ikke se at det var naturlige grenser mellom bygdene. Hovedtyngden av den samlende befolkningen bor langs en bare drøyt 3 mil lang del av Gudbrandsdalen og kommunearealene brer seg oppover liene og inn over fjellene på begge sider av denne. I vest har de begge en bit av Espedalen, og Sør-Frons del har til overmål heller ingen direkte veiforbindelse til resten av kommunen. Man må kjøre om Nord-Fron, alternativt sørover via Gausdal. De to bygdebankene forhandlet om sammenslåing, og kulturelt var det fellestrekk og samarbeid. Til tross for lokal motstand ble de ti årene som storkommune en vekstperiode. Skoleverket ble oppbygd, helse- og sosialsektoren fikk nye oppgaver, mange nye arbeidsplasser ble skapt og store boligfelt ble etablert. Denne utvikling var nok imidlertid heller uavhengig av samlingen, og problemet var at det aller meste skjedde og økningen i folketallet kom på Vinstra i nord hvor kommunesenteret havnet. Det hjalp lite at protester fra sør gjorde at en del av administrasjonen fikk dobbeltkontor. Hundorp, Sør-Frons "hovedstad", ville også ha sitt. I Sør-Fron ulmet det allerede fra starten og disse balanserende tiltak var ikke egnet til å stagge gemyttene. Et aksjonsutvalg for deling ble dannet i 1967, tilsluttet en landsomfattende organisasjon for kommuner som ønsket å skille lag igjen. Utvalget vant fram med at det skulle gjennomføres en folkeavstemning i Sør-Fron om deling av storkommunen samtidig med EEC-valget i 1972. I dette sammenfall lå en sterk symbolikk. Akkurat som folk ikke ville styres fra Brussel, ville ikke sørfrøningene styres fra Vinstra. Resultatet ble 85 % for deling. Departementet og fylket gikk lenge i mot å ta dette til følge, men våren 1976 kom kommunalkomiteen nordover dalen for å studere saken med egne øyne, og 31. mai godkjente Stortinget at kommunen kunne løses opp.

TOLGA (1865) og OS (1859) i Hedmark

Legg merke til at begge kommunenavn er skrevet med store bokstaver. Lengst nord i Østerdalen klarte man nemlig ikke engang å bli enige om et nytt fellesnavn selv om det het Tolga da de var sammen inntil 1926. Vittige sleivkjefter har påstått at de til og med kranglet om det skulle brukes binde- eller skråstrek før de etter hvert havnet på Tolga-Os. Denne anekdote var gjerne ikke det som gjorde utslaget, men dette var det tredje og siste tilfellet hvor Tallaksen-utvalget gikk inn for deling, igjen med et 2 til 1-flertall. I Kjell Aukrust sine bøker foregår den tradisjonelle bygdekrangelen mellom Tynset og Alvdal litt lenger sør i dalen. Tolga-Os ble virkelighetens verden sin versjon av denne, skjønt virkelig: mange historier som går omkring denne prototypen på en feilslått kommunesammenslåing er naturligvis rene myter. Det største strids spørsmålet kom ved innføringen av ungdomsskolen. Hver for seg måtte de selvsagt ha etablert en hver. Den allerede i utgangspunktet lange skolevei fra begge kommuners ytterdistrikter rettferdiggjorde også det. Samlet så de seg bare råd til å ha en, og striden sto like selvsagt om stedsvalget. Jernbane og god vei som knytter de to kommunesentra sammen, likhet i størrelse, næringsliv og forutsetninger forøvrig hjalp ikke. 10 års svært ulykkelig ekteskap måtte avsluttes. Siden har de begge hatt relativ positiv utvikling med ganske stabilt folketall utypisk for distrikts-Norge. Svært få kommunesammenslåinger har skjedd uten stridigheter og problemer, og noen har altså ledet til den rene forferdelse. Det er nærliggende å trekke en parallell fra dette klassiske eksempelet på en feilslått fusjon til mange av dem som den blå-blå regjeringa på ymse vis allerede har og fortsatt prøver å presse gjennom.

Hvordan skal landet vårt se ut?

Mange av de nevnte eks-kommuner vil gjerne være ukjent for de fleste. De som forsvinner fra kommune kartet, vil stå svakere i den allmenne bevissthet, en slags identitet har gått tapt, de figurerer ikke lenger på statistikkene og har mistet så mangt. Lista på første side over småkommuner viser livskraftige samfunn som er svært viktige for verdiskapinga i Norge. Å beholde lokalt sjølstyre og egne ombudsmenn er viktige forutsetninger for å kunne fortsette å være det. Mister man disse, komme noen endringer snikende over lang tid, sjokkerende mange, som i tilfellet Mosvik, etter bare få år og andre igjen ganske umiddelbart.

Eiendomspriser f.eks. vil ofte straks stupe. Prøv bare å gå i banken og be om lån om du ønsker å bygge hus i snart detroniserte kommunesentra som Skaland eller Gryllefjord! Hvor stor plass har Lardal-relaterte saker fått i kommunestyresalen i Larvik etter sammenslåinga 1/1 2018? Svaret er tilnærmet null bortsett fra, typisk nok, salget av rådhuset på Svarstad. Lardølinger i overgangsstyret som sitter fram til valget høsten 2019, prøvde å få stoppet det for å bruke lokalene til lokale aktiviteter, men alle byfolka, et overveldende flertall, stemte i mot.

Lardal Herredshus for innbyggerne – ikke selg til privat aktør!

Av BedreLarvik - 17. mars 2019

Ikke selg Herredshuset – behold det i kommunens eie! Førstkommende onsdag, den 20. mars, skal Larvik kommunestyre ta stilling til om kommunestyret bør omgjøre beslutningen om å selge Lardal Herredshus.

BedreLarvik støtter et forslag om at kommunen bør beholde Herredshuset og benytte det til å huse aktiviteter (feks. frivilligsentralen, ungdomsklubb) som det i dag betales et femsifret beløp i årlig leie for.

Barnehage, skole, sykehjem og møtelokaler er arbeids- og sosiale møteplasser. Dette er noe av «limet» i lokalsamfunn og i bydeler. Forsvinner disse tjenestene, institusjonene og arbeidsplassene- som sosiale møteplassene, vil det også være mindre attraktivt å bosette seg i disse områdene.

Lardal Herredshus har nå stått tomt i over et år etter at Lardal- og Larvik kommuner slo seg sammen den 1.1.2018. Det er trist. Det er et bygg med svært mye historie. BedreLarvik larvik ønsker også at det i fremtiden skapes mange nye gode opplevelser og hendelser; **historie**, i fremtiden som ei ekstra storstue, og flott sosial møteplass for store og små, i den nordre delen av Larvik kommune.

Bedre Larvik er et politisk parti dannet av lardølinger som kjempet for at Lardal skulle bestå. Allerede nå ser de hva tapet fører til (reds anm.)

BedreLarvik
- tverrpolitisk for bedre løsninger

Kommunestrukturens betydning for hvordan et land blir seende ut, gjelder i griskrendte såvel som mer tettbygde strøk: Se bare på Laksevåg!

Kommunen, som sammen med Fana, Åsane og Arna ble underlagt Bergen i 1972, var en enhet som innbyggerne identifiserte seg med, følte nærhet til og var relativt fornøyd med. Eldre folk fra stedet blir rent blanke i blikket når de snakker varmt om gode gamle dager samtidig som de nok kan være noe frustrert over hva makthaverne på andre siden av Puddefjorden nå stiller med. I Bergens Tidende skrev høyskolelektor Birger Aalvik våren 2015 kronikken "Skuggesida av kommunesamanslåinga". Der bekrefter han inntrykket av at Laksevåg var en velfungerende kommune fram til storbyen tok over styre og stell. Sitat: "Det føyer seg elles inn i biletet av at det stolte gamle Laksevåg sentrum i dag nærast kan karakteriseres som ein slum". Ved fortsatt selvstyre og øynene til en ordfører og andre folkevalgte på plass i nærmiljøet hadde det selvfølgelig sett helt annerledes ut. Om ikke aldeles glemt, kan altså et område bare et steinkast unna maktens sentrum få preg av stemoderlig behandling

"Byene trenger mer plass for å utvikle seg", hører vi fra dem som vil fjerne grensene. Dette kan snus til: "Er det fullt, så er det fullt". Etablering må da skje andre steder og "knoppskyting" kan bli et honnørord samtidig som byenes voksesmerter reduseres. Med flere rådhus får man en mer balansert og spredt utvikling. Etter at f.eks. Nedre Eiker og Svelvik fra 1/1 2020 blir en del av Drammen vil området over tid få en ganske annen utvikling enn det ville fått om inndelinga hadde fortsatt som før. Et vedtak med motsatt fortegn fra Paris i 1860 er synlig for enhver som trasker rundt i byen i dag. Området, som i utstrekning bare er 1/4 av den nye Drammen kommune, ble da delt i 20 såkalte arrondissementer, underkommuner med eget bystyre og borgermester. Man får altså byer i byen. Den fragmenterte administrative strukturen har vært helt avgjørende for forminga av Paris. Inndelinga har vært uforandret siden, og det stopper ikke der: Den bymessige bebyggelse, "The Paris Metropolitan Area" utgjør et område omtrent på størrelse med Buskerud fylke og har 1798 kommuner. Med holdninga om at byer har en nærmest gudegitt rett til å sluke sine naboer etter hvert som de vokser, får man nødvendigvis også en bebyggelsesstruktur med ett stort sentrum og et omland dominert av boligområder, industri og kjøpesentra, et monotont megapolis framfor levende og pulserende lokalsamfunn. Forskjellen på de to modellene er tydelig på satellittfoto. Paris og Frankrike har altså en helt annen filosofi på dette området enn den vi har sett på frammarsj her på berget i senere år, og hvilken av de to man velger er svært avgjørende for hvilken utvikling vi får.

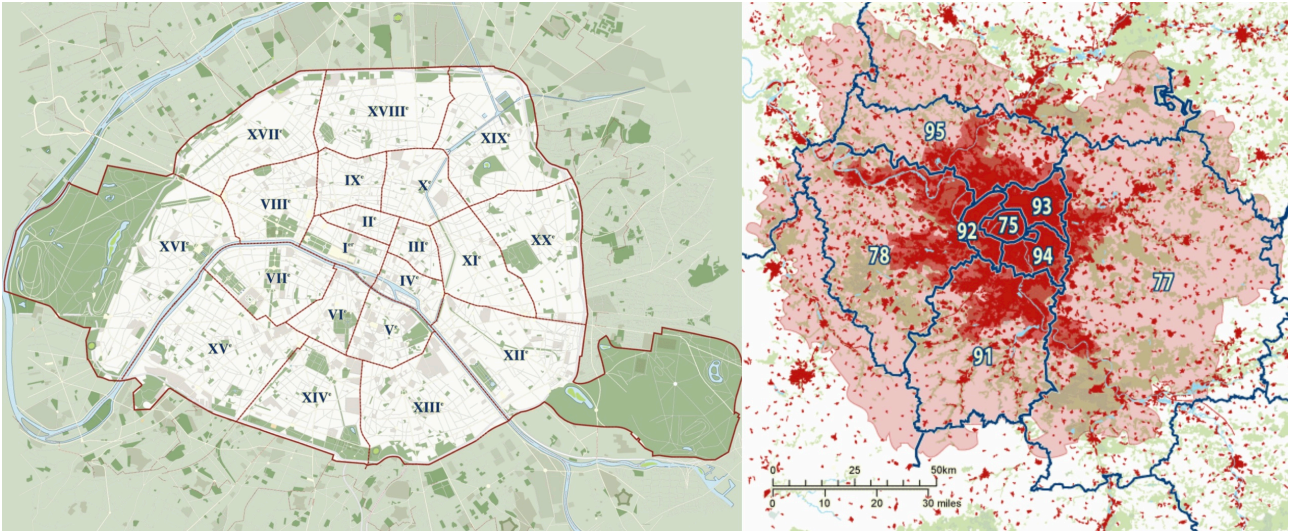
VELFUNGERANDE: Laksevåg var ein velfungerande kommune fram til samanslåinga med Bergen i 1972, skriv innsendar. FOTO: ØVIND ASK

Av høyskulelektor Birger Aalvik

Skuggesida av kommunesamanslåinga

Ein kan undrast over at det i argumentasjonen for kommunesamanslåing ikkje blir vist til erfaringar frå tidlegare gjennomførte samanslåingar. Er grunnen at ein ikkje har gode konkrete resultat å visa til? La oss sjå på eit nærliggjande døme: Laksevåg var ein velfungerande kommune fram til samanslåinga med Bergen i 1972. «Førsti år seinare - i 2012 - var Laksevåg nedst på alle parameter i ei levekårsundersøking frå Bergen kommune: Her var folk med lågast inntekt, dårlegast helse, med barnefattigdom og sosial nød», skriv Hilde Sandvik i BT 9.1. Det føyer seg elles inn i biletet at det stolte gamle Laksevåg sentrum i dag nærast kan karakteriserast som ein slum.

Laksevåg kommune si samanslåing med Bergen kommune har vore eit trist kapittel - sett frå Laksevåg si side. Kvifor er det så mange som likevel trur det skal bli til velsigning å slå kommunar saman? Skal Bygde-Noreg ofrast og få ein lagnad som Laksevåg, og gå ei framtid i møte med låg inntekt, dårleg helse, barnefattigdom og sosial naud?

Til venstre: Kart over de 20 arrondissementene i Paris. Til høyre: Et animert satellittfoto over Paris storbyområde er preget av mange røde flekker dannet rundt rådhusene i de 1798 kommunene. Ved en mindre fragmentert administrativ struktur ville bildet vært blussere.

Dagens Trondheim kommune er omtrent 4 ganger større enn Paris i areal. Fra byens rådhus kan det sees som en ubetinget fordel for rasjonell og helhetlig planlegging at hele byområdet ligger under en felles administrasjon, men la oss gjøre et relativt enkelt tankeeksperiment! Om Tiller og Leinstrand hadde stått utenfor, ville funksjonen som kommunesentrum høyst sannsynlig ha gitt den gamle stasjonsbyen Heimdal et sterkere bylignende preg enn det som ble tilfelle i storkommunen. Utenfor dette sentrum, denne byen i byen, ville nok boligområdene, ut fra hva man har sett i forstadskommuner andre steder, blitt preget mer av småhusbebyggelse framfor den storstilte drabantbyutbyggingen som kom. Med dette området liggende i en annen kommune, ville Trondheim rimeligvis ha konsentrert den store utbygginga av nye bolig- og næringsområder i gamle Strinda. Heimdalsområdet ville selvsagt under alle omstendigheter ha fått del i byveksten med mange nye innbyggere med arbeidsplass i byen, men utbygginga ville ha skjedd etter et annet mønster fordi de som faktisk bor der, ville hatt større innflytelse på hvordan det skulle sett ut.

Trondheim og kommuneinndelinga fram til 1964. Fra 1/1 2020 skal også Klæbu innlemmes.

Folkestyre eller elitestyre:

I 2016 ble det utgitt en bok på forlaget Res Publica med tittelen «Folkestyre eller elitestyre». Nettopp det er spørsmålet: Hva slags styre skal vi ha i dette landet, og hvordan skal vi stoppe sentraliseringa under sittende regjering? Som vi forutsetter at våre fremste folkevalgte vokter Grunnlova, skulle man tro at en kommunalministers viktigste oppgave var å hegne om Formannskapslovene av 1837, de som skulle sikre lokalt sjølstyre. Da er det intet mindre enn et enormt paradoks at vi de siste snart seks år har holdt oss med statsråder som i stedet later til å måle egen suksess i hvor mange regional- og lokaldemokratiske enheter de kan bli kvitt. For å møte disse angrepene på Norge slik vi ønsker å ha og utvikle det videre, eller ta de rette grep, er det selvsagt viktig å kjenne til årsaker til samfunnsendringer vi ikke liker. Da kan lesing av denne boka anbefales. Et kapittel omhandler norsk kommunehistorie fra 1837 til 2015. Her er lenke til den biten:

<https://>

lokalsamfunnsforeningen.no/norske-kommuner-struktur-og-utviklingstrekk-1837-2015/

Ny bok: Folkestyre eller elitestyre?

Boklansering og debatt mandag 11. april kl 14–16 på Litteraturhuset, Oslo.

Kommunene har avgjørende betydning for våre liv. Her lever befolkningen sine liv og utvikler lokalsamfunn. Fra kommunen mottar vi mange av tjenestene våre og der utøves en vesentlig del av vårt demokrati. Inndeling og organisering av kommunene er derfor avgjørende for hvilke verdier som vil prege utviklingen av samfunnet vårt og hvilke interesser som vinner fram.

Solberg-regjeringens prosjekt for kommunesammenslåing vil skape nye betingelser for muligheten til å påvirke den offentlige politikken og dermed utviklingen av samfunnet. Det pågår en strid om hvem som skal ha makt i Norge. Skal vi ha et bredt folkestyre eller er vi på vei mot elitestyre?